

ირაკლი დვალბე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სამართლის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

სარჩევი

1. შესავალი	2
2. სასჯელის დანიშვნის ზოგადსავალდებულო გარემოებანი	2
3. პრივილეგირებული დანაშაულის შემადგენლობანი	4
3.1. ზოგადი მიმოხილვა	4
3.2 ქმედების შემადგენლობის ნიშნებზე აგებული დანაშაულის პრივილეგირებული შემადგენლობანი	4
3.2 ქმედების შემადგენლობისა და ბრალის ნიშნებზე აგებული დანაშაულის პრივილეგირებული შემადგენლობანი	5
3.3 მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებასთან დაკავშირებული დანაშაულის პრივილეგირებული შემადგენლობანი	8

უფრო მსუბუქი შემთხვევები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მიხედვით

1. შესავალი

საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ისევე როგორც სხვა ქვეყნის კანონმდებლობა, იცნობს სასჯელის შემამსუბუქებელ გარემოებებს. ბუნებრივია, კანონიერების პრინციპთან ერთად აუცილებელია ბრალის, პასუხისმგებლობის ინდივიდუალიზაციისა და ჰუმანიზმის პრინციპების პრაქტიკული რეალიზაცია. აღნიშნული პრინციპები უპირველეს ყოვლისა, კანონმდებელზეა მიმართული, რის გამოც იგი ვალდებულია კანონშივე გაითვალისწინოს ისეთი გარემოებანი, რომლებიც მოსამართლეს საშუალებას მისცემს დანიშნოს ჩადენილი დანაშაულის პროპორციული სასჯელი.

ზოგიერთ შემთხვევაში კანონმდებლის მიერ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ესა თუ ის შემამსუბუქებელი ან დამამძიმებელი გარემოება თავიდანვე მოცემულია როგორც დანაშაულის შემადგენლობის აუცილებელი ელემენტი. ეს მიიღწევა იმით, რომ კანონმდებელი ცალკე სპეციალურ კვალიფიციურ ან პრივილეგირებულ ქმედების შემადგენლობას ქმნის, რომელსაც ძირითადი ქმედების შემადგენლობისგან განსხვავებული სანქცია გააჩნია.

წინამდებარე კვლევის საგანი სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული პრივილეგირებული ქმედების შემადგენლობები იქნება.

2. სასჯელის დანიშვნის ზოგადსავალდებულო გარემოებანი

სასჯელის დანიშვნის ზოგადი საწყისები მოსამართლის შინაგან რწმენას ფართო გასაქანს აძლევს. სსკ-ის 53-ე მუხლის პირველი ნაწილის პირველი წინადადების თანახმად, „სასამართლო დამნაშავეს სამართლიან სასჯელს დაუნიშნავს ამ კოდექსის კერძო ნაწილის შესაბამისი მუხლით დადგენილ ფარგლებში და ამავე კოდექსის ზოგადი ნაწილის დებულებათა გათვალისწინებით.“ მაშასადამე, სასჯელის დანიშვნის ფარგლები კონკრეტული დანაშაულისთვის დადგენილია სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში შესაბამისი სანქციით. აქ ყურადღება უნდა მიექცეს იმ გარემოებას, რომ **ყოველი დანაშაულისა და მისი ჩამდენის პიროვნული თვისებების განუმეორებლობიდან** გამომდინარე, კანონმდებელი ამა თუ იმ დანაშაულისთვის დადგენილი სასჯელის სანქციას ერთმნიშვნელოვნად ზუსტად კი არ განსაზღვრავს, არამედ აქაც აძლევს მოსამართლეს საშუალებას, სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილის

დებულებათა გათვალისწინებით, საკუთარი შეხედულებისამებრ განსაზღვროს სასჯელი. ამგვარი მიდგომა სავსებით შეესაბამება ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპზე აგებულ სისხლის სამართალს. საგამონაკლისო შემთხვევებისთვის სსკ-ის 53-ე მუხლის მეორე ნაწილი მიუთითებს სსკ-ის 55-ე მუხლზე, რომელიც სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილით გათვალისწინებული სანქციის მინიმალურ ზღვარზე გადაბიჯების საშუალებას იძლევა.

საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი გარემოებანი, კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, შეიძლება დავყოთ ორ დიდ ჯგუფად:

- 1) გარემოებანი, რომლებიც ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისას მხედველობაში არ მიიღება;
- 2) გარემოებანი, რომლებიც იმთავითვე ქმნიან პრივილეგირებულ ქმედების შემადგენლობას.

ამგვარ დაყოფას დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა გააჩნია, რადგან თუ კანონმდებელმა უკვე რომელიმე შემამსუბუქებელი გარემოებისთვის უკვე განსხვავებული სანქცია გაითვალისწინა, მაშინ იგივე გარემოებას **კანონშემფარდებელი სასჯელის განსაზღვრისას ყურადღებას ვეღარ მიაქცევს.** ამგვარ მოთხოვნაზე პირდაპირი მითითება გვხვდება სსკ-ის 53-ე მუხლის მე-4 ნაწილში: – „თუ ამ კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლი ან მუხლის ნაწილი დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნად ითვალისწინებს შემამსუბუქებელ ან დამამძიმებელ გარემოებას, იგივე გარემოება სასჯელის დანიშვნის დროს მხედველობაში არ მიიღება.“ ანალოგიურ დათქმას ვხვდებით გერმანიის სსკ-ის 46 (3) პარაგრაფში, რომლის თანახმადაც, „გარემოებანი, რომელიც კანონით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის ნიშნებია, მხედველობაში არ მიიღება.“

პრივილეგირებული ქმედების შემადგენლობის შექმნისას კანონმდებელი უკვე საკუთარი ნებით განსაზღვრავს ძირითადი შემადგენლობით გათვალისწინებული ქმედებისთვის დაწესებული სანქციისგან განსხვავებულ სანქციას, რითაც მისი ნება პასუხისმგებლობის შემსუბუქებაზე უკვე დაფიქსირებულია.

3. პრივილეგირებული დანაშაულის შემადგენლობანი

3.1. ზოგადი მიმოხილვა

საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობით დანაშაულის პრივილეგირებული შემადგენლობანი მცირე რაოდენობით არის წარმოდგენილი. ამგვარი შემადგენლობები მოცემულია პიროვნების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კარში.

დანაშაულის პრივილეგირებული შემადგენლობების შექმნისას კანონმდებელი ითვალისწინებს ქმედების ნაკლებ სოციალურ საშიშროებას ანუ უმართლობა ხარისხი შემცირებული სახითა წარმოდგენილი, ან ბრალის ხარისხია შემცირებული, რის გამოც გასაკიცხაობის მომენტი ნაკლები დიაპაზონითაა წარმოდგენილი. ახლა გასარგვევია, თუ რომელი გარემოებები შეიძლება მოგვევლინოს იმის საფუძველად, რაც კანონმდებელს აიძულებს დააწესოს დასჯადობის შემამცირებელი სპეციალური შემადგენლობა.

დანაშაულის პრივილეგირებული შემადგენლობების შექმნის საფუძველად გვევლინება როგორც ქმედების *შემადგენლობის*, ისე *ბრალის* ნიშნები.

3.2 ქმედების შემადგენლობის ნიშნებზე აგებული დანაშაულის პრივილეგირებული შემადგენლობანი

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილში აღწერილი დანაშაულის პრივილეგირებული შემადგენლობებიდან შეიძლება გამოვყოთ მკვლელობა მსხვერპლის თხოვნით (სსკ-ის 110-ე მუხლი), სადაც პასუხისმგებლობის შემსუბუქება ობიექტურთან ერთად სუბიექტურ ნიშნებს ეფუძნება.

ქმედების მსხვერპლის თხოვნით მკვლელობად კვალიფიკაციისთვის აუცილებელი ოთხი წინაპირობის არსებობა:

- 1) მსხვერპლი უნდა იყოს მომაკვდავი;
- 2) მკვლელობა უნდა განხორციელდეს მსხვერპლის დაჟინებული თხოვნით;
- 3) მსხვერპლის თანხმობა უნდა იყოს მისი ნამდვილი ნების გამოძახატველი;
- 4) დამნაშავე უნდა მოქმედებდეს მომაკვდავის ძლიერი ფიზიკური ტკივილისაგან გათავისუფლების მიზნით.

2000 წლის 5 მაისის *პაციენტის უფლებების შესახებ* საქართველოს კანონის 24-ე მუხლის მიხედვით:

„1. საქართველოს მოქალაქეს უფლება აქვს წინასწარ წერილობით გამოხატოს ნება (თანხმობა ან უარი) უგონო მდგომარეობაში აღმოჩენისას ან გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღების უნარის დაკარგვისას მისთვის სარეანიმაციო, სიცოცხლის შემანარჩუნებელი ან პალიატიური მკურნალობის ან/და პალიატიური მზრუნველობის ჩატარების შესახებ, თუ მითითებული გარემოებები გამოწვეულია:

ა) განუკურნებელი დაავადების ტერმინალური სტადიით;

ბ) დაავადებით, რომელიც აუცილებლად გამოიწვევს მძიმე ინვალიდობას.

2. საქართველოს მოქალაქეს უფლება აქვს წინასწარ დაასახელოს პირი, რომელიც ამ მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული გარემოებების არსებობისას მიიღებს გადაწყვეტილებას მისთვის საჭირო სამედიცინო მომსახურების აღმოჩენის შესახებ.“

სამართლებრივ ნორმათა ერთიანობისა და ურთიერთშეთანხმებულობის პრინციპიდან და აღნიშნული მუხლის შინაარსიდან ლოგიკურად კეთდება დასკვნა, რომ საქართველოში ნებადართულია პასიური ევთანაზია.

3.2 ქმედების შემადგელობისა და ბრალის ნიშნებზე აგებული დანაშაულის პრივილეგირებული შემადგენლობანი

აღნიშნულ ჯგუფში გაერთიანებული დანაშაულის პრივილეგირებულ შემადგენლობების შექმნის უპირველესი საფუძველი არის ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნები, რომელსაც თან ერთვის ბრალის ეტაპზე დასადგენი ნიშნის არსებობაც. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 25-ე მუხლის მე-5 ნაწილიდან გამომდინარე, კეთდება დასკვნა, რომ საკანონმდებლო დონეზეა აღიარებული ბრალის სპეციალური ნიშნების არსებობა.

სსკ-ის 111-ე მუხლით პასუხისმგებლობა დაწესებულია ფიზიოლოგიურ აფექტში ჩადენილი განზრახ მკვლელობისთვის, ხოლო სსკ-ის 121-ე მუხლით - ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებისთვის. აღნიშნული შემადგენლობანი მსგავსი ბუნებისაა, მათ შორის განსხვავება მხოლოდ ხელყოფილ სამართლებრივ სიკეთეშია, რიც გამოც კვლავე წარიმართება მხოლოდ სსკ-ის 111-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულზე.

აფექტმა, როგორც ემოციური მდგომარეობის ნაირსახეობამ, არ შეიძლება დაამძიმოს უმართლობის ხარისხი და მხოლოდ პერსონალურ ნიშნად შეიძლება განვიხილოთ, ამიტომ აფექტი ბრალის სპეციალურ ნიშნად უნდა მივიჩნიოთ.

ამგვარი აფექტური მდგომარეობა, როგორც შეზღუდული შერაცხადობა, არის დამნაშავის მხოლოდ ფსიქოლოგიური სურათის დახასიათება. აფექტის წარმოქმნაზე

მრავალი ფაქტორი ხდენს გავლენას, მაგალითად, ადამიანის ტემპერამენტი, მისი პიროვნული თვისებები, ასაკობრივი მახასიათებლები და ა.შ. აფექტის კვლევისას უმნიშვნელოვანესი ადგილი უკავია აფექტოგენურ სიტუაციას, რომელიც შეიძლება მრავალმა ფაქტორმა წარმოშვას. ამ ფაქტორებიდან ზოგერთი მსხვერპლის მართლზომიერი ქცევით ან არამართლზომიერი ქცევით არის განპირობებული ან შეიძლება არც იყოს აფექტოგენური სიტუაცია ადამიანური ქცევის საფუძველზე დამყარებული. სისხლის სამართლის მიზნებიდან გამომდინარე, განსაკუთრებული ყურადღება სწორედ მსხვერპლის არამართლზომიერ ან უზნეო ვიქტიმურ ქცევას ენიჭება.

განზრახ მკვლელობა უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში ჩადენილი მკვლელობისას უნდა დადგინდეს ის გარემოებანი, რომელიც აფექტური მდგომარეობის ნორმატიული შეზღუდვის არეალად გვევლინება. კერძოდ, განზრახ მკვლელობა უეცარი, ძლიერი სულიერი აღელვების მდგომარეობაში, მხოლოდ მაშინ დააფუძნებს პრივილეგირებულ შემადგენლობას, თუ იგი გამოიწვია დამნაშავეს ან მისი ახლო ნათესავის* მიმართ:

- 1) მსხვერპლის მიერ მართლსაწინააღმდეგო ძალადობამ,
- 2) მძიმე შეურაცხყოფამ ან
- 3) სხვა მძიმე ამორალურმა ქმედებამ,
- 4) აგრეთვე მსხვერპლის არაერთგზისი მართლსაწინააღმდეგო ან ამორალური ქცევით განპირობებულმა ფსიქიკურმა ტრავმამ.

პრაქტიკულად შეიძლება ისეც მოხდეს, რომ ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით ადამიანი შეზღუდული შერაცხაობის მდგომარეობაში იყოს და მისი მოქმედება დაბალ მართლსაწინააღმდეგო ნებაზე მიუთითებდეს, თუმცა კონკრეტული სსკ-ში დანაშაულის შემადგენლობა ისეა კონსტრუირებული, რომ დამნაშავეს მიერ განხორციელებული ქმედების მიმართ შეუძლებელია პრივილეგირებული შემადგენლობის გამოყენება. კერძოდ, სსკ-ის 111-ე მუხლით გამორიცხულია პასუხისმგებლობა, თუ მკვლელობის ჩამდენის აფექტური მდგომარეობა გამოიწვია კანონით ახლო ნათესავად მიუჩნეველი პირის მიმართ მსხვერპლის მართლსაწინააღმდეგო ძალადობამ ან სხვა ამორალურმა ქმედებამ და ა.შ. მაგალითად, ასეთი პირები შეიძლება იყვნენ: საცოლე, მეგობარი, ბიძაშვილი და სხვ. ბუნებრივია, რომ ამგვარ ურთიერთობაში მყოფი პირების მიმართ ადამიანი გულგრილი ვერ იქნება. უფრო მეტიც, შესაძლებელია სისხლის სამართლის კანონით ახლო ნათესავად მიჩნეულ პირებზე უფრო მეტად შესტკიოდეს ადამიანს გული სხვა, კანონით ახლო ნათესავად მიუჩნეველ პირებზე. რა თქმა უნდა, არც ის უნდა

* საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიზნებიდან გამომდინარე, ახლა ნათესავის ცნების განმარტებისთვის გამოიყენება სსკ-ის 109-ე მუხლის შენიშვნა, რომლის მიხედვითაც, „ამ კოდექსში ახლო ნათესავად ითვლება: მშობელი, შვილად ამყვანი, შვილი, შვილობილი, პაპა, ბებია, შვილიშვილი, და, ძმა, მეუღლე.“

დაგვაზიწყდეს, რომ ქართული ტრადიციებისა და ურთიერთობების კვალობაზე არაა გამართლებული „ახლო ნათესავის“ ნაცვლად კანონში ჩავწეროთ „ახლობელი“ და თუ ვინ მიიჩნევა ასეთ პირად ეს მოსამართლის შეხედულებაზე იყოს დამოკიდებული. საკითხისადმი ასეთი მიდგომით, ხშირ შემთხვევაში, დამნაშავეს უსამართლოდ შეუმსუბუქებოდა სასჯელი. თუმცა, როგორც დავინახეთ, დასაშვებია შემთხვევები, როდესაც კანონის ფორმალური მოთხოვნის გამო აფექტში ჩადენილმა მკვლელობამ ვერ დააფუძნოს მკვლელობის პრივილეგირებული შემადგენლობა იმის გამო, რომ მართლსაწინააღმდეგო ძალადობა და სსკ-ის 111-ე მუხლით გათვალისწინებული მსხვერპლის სხვა ქმედებები განხორციელდა კანონით ახლო ნათესავად მიუჩნეველი პირის მიმართ. ამასთან, მართლსაწინააღმდეგო ნება მსგავს შემთხვევებში, ზოგჯერ, საკმაოდ მცირეა. სამართლიანი სასჯელის დანიშვნისათვის, ასეთ საგამონაკლისო შემთხვევებში, მოსამართლეს შეეძლო გამოეყენებინა სსკ-ის 55-ე მუხლის პირველი ნაწილი, რომლის თანახმადაც: „თუ არსებობს განსაკუთრებული შემამსუბუქებელი გარემოება, სასამართლოს დამნაშავეს პიროვნების გათვალისწინებით შეუძლია დანიშნოს სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლით დაწესებული სასჯელის ზომის უმდაბლეს ზღვარზე ნაკლები სასჯელი ან სხვა, უფრო მსუბუქი სახის სასჯელი.“ ასეთი განსაკუთრებული შემამსუბუქებელი გარემოების ერთ-ერთ ნიმუშად სწორედ ასეთი შემთხვევა უნდა მივიჩნიოთ. სამწუხაროა, რომ მოქმედ სისხლის სამართლის კოდექსში შესული ცვლილებების გამო 55-ე მუხლის შინაარსი რადიკალურად შეიცვალა და ამის შესაძლებლობა აღარ არსებობს, რადგან აღნიშნული მუხლის მიხედვით, „სასამართლოს შეუძლია დანიშნოს ამ კოდექსის შესაბამისი მუხლით დაწესებული სასჯელის ზომისუდაბლეს ზღვარზე ნაკლები სასჯელი ან სხვა, უფრო მსუბუქი სახის სასჯელი, თუ მხარეებს შორის დადებულია საპროცესო შეთანხმება.“

აქვე აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ განსახილველ დანაშაულის პრივილეგირებულ შემადგენლობას გააჩნია მაკვალიფიცირებელი გარემოება. კერძოდ, მე-2 ნაწილით პასუხისმგებლობა მიიმედება, თუკი აფექტურ მდგომარეობაში განხორციელებული ქმედება ორი ან მეტი ადამიანის მკვლელობას იწვევს.

სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში დანაშაულის პრივილეგირებულ შემადგენლობის სახით ასევე მოცემულია დედის მიერ ახალშობილის განზრახ მკვლელობა (სსკ-ის 112-ე მუხლი). ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ აღნიშნული დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყო მხოლოდ განსაკუთრებულ ფსიქიკურ, ფსიქო-ტრავმულ მდგომარეობაში მყოფი დედა.¹ ნათელია, რომ აქ ნორმა შეზღუდვით არის განმარტებული. თუმცა შეიძლება კანონი სხვაგვარადაც განიმარტოს, რადგან აქ

¹ იხ. ო. გამყრელიძე წიგნში: სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, ავტორთა კოლექტივი, თბ., 2002, გვ. 71; ნ. თოდუა, მ. ლეკვეიშვილი წიგნში: მ. ლეკვეიშვილი, ნ. თოდუა, გ. მამულაშვილი, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, თბ., 2016, გვ. 86-87.

გადამწყვეტია არა დედის ფსიქო-ტრავმული მდგომარეობა, არამედ თვითონ ის ფაქტი, რომ ეს ხდება მშობიარობისას ან უმაღლეს მშობიარობის შემდეგ, რომლებიც ბრალის ე.წ. ობიექტურ ნიშნებად უნდა მივიჩნიოთ.

განსახილველი დანაშაულის ამსრულებელი არის დედა ანუ ქალი, რომელსაც აქვს არა ზოგადად დედის სტატუსი, არამედ იგი დედაა მის ბიოლოგიურ შვილთან მიმართებით. აქედან გამომდინარე, გამოირიცხება პასუხისმგებლობა სსკ-ის 112-ე მუხლით თუკი ადგილი ექნება პიროვნებაში შეცდომას ქალი მშობიარობისას ან უმაღლეს მშობიარობის შემდეგ არა თავის შვილს, არამედ სხვა ახალაშობილის განზრახ მოკლავს. შესაბამისად, ამგვარი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს წინასწარი შეცნობით უმწეო მდგომარეობაში მყოფის მკვლელობად (სსკ-ის 109-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).

3.3 მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებასთან დაკავშირებული დანაშაულის პრივილეგირებული შემადგენლობანი

მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებასთან დაკავშირებული დანაშაულის პრივილეგირებული შემადგენლობებიდან აღსანიშნავია: მკვლელობა აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით (სსკ-ის 113-ე მუხლი), მკვლელობა დამნაშავის შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილებით (სსკ-ის 114-ე მუხლი), ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით (სსკ-ის 122-ე მუხლი), ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება დამნაშავის შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილებით (სსკ-ის 123-ე მუხლი).

საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობისგან განსახვავებით გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსი არ შეიცავს აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებისას დანაშაულის პრივილეგირებულ შემადგენლობას. აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებისთვის პასუხისმგებლობის განსაზღვრისთვის გამოიყენება სსკ-ის ზოგად ნაწილში მოცემული 33-ე პარაგრაფი, რომლის მიხედვითაც, „ის, ვინც აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადააცილებს დაბნეულობის, შიშის ან საშინელების გამო არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა.“

მოცემული პრივილეგირებული დანაშაულის შემადგენლობანი აგებულია ორი უმთავრესი ფაქტორის გათვალისწინებით:

- 1) დასჯადი მოქმედების განხორციელების საფუძვლად გვევლინება ქმედების მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოების არსებობა;

2) დარღვეულია მხოლოდ მართლწინააღმდეგობის გამომრიცველი გარემოების მართლზომიერების ერთი პირობა, კერძოდ, ძალთა პროპორციულობის, რეკომენდებულობის პირობა.

ვინაიდან აღნიშნული შემადგენლობანი მსგავსი ბუნებისაა, რიც გამოც კვლევა წარმართება მხოლოდ სსკ-ის 113-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულზე.

სსკ-ის 113-ე მუხლი პასუხისმგებლობას აწესებს აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით მკვლელობისთვის.² როგორც ცნობილია არსებობს აუცილებელი მოგერიების ფარგლების ორი ნაირსახეობა: ინტენსიური ექსცესი და ექსტენსიური ექსცესი. სსკ-ის 28-ე მუხლის მე-4 ნაწილის ანალიზი საშუალებას გვაძლევს დავასკვნათ, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობით აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებად აღიარებულია მხოლოდ ინტენსიური ექსცესი, ვინაიდან კანონმდებელი აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების განმარტებისას მიუთითებს მომგერიებლის მიერ თავდაცვის აშკარა შეუსაბამობას მასზე თავდასხმის ხასიათთან და საშიშროებასთან. მაშასადამე, კანონმდებელი აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების ერთ-ერთი პირობის, კერძოდ, ამწუთიერობის დარღვევაზე აქცენტს არ აკეთებს, რადგან თავდასხმისა და მოგერიების თანადროულობა არაა განხილული დეფინიციაში. აუცილებელი მოგერიების ფარგლების განმარტება დაფუძნებულია ძალთა არაპროპორციულობაზე ანუ თავდასხმისა და მოგერიებისას გამოყენებული ძალადობით მოქმედებათა ინტენსიობის ხარისხობრივი მაჩვენებლების აშკარად შეუსაბამობაზე.

სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილიდან გამომდინარე, აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებისთვის ან დამნაშავის შეპყრობისთვის აუცილებელი ზომის გადაცილებისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაწესება გაუფრთხილებლობისთვის გამოირიცხება, ვინაიდან აღნიშნული დანაშაულების პრივილეგირებული შემადგენლობანი განზრახი დელიქტებია. ეს ის ვითარებაა, როდესაც სამართლებრივი სიკეთის დასაცავად ქმედების განხორციელება უკავშირდება ნებადართულობაში დაშვებულ შეცდომას (Erlaubnisirrtum). შეცდომის ბუნებიდან გამომდინარე კი, ქმედების ჩადენა მხოლოდ გაუფრთხილებლობის ფარგლებში შეიძლება განვიხილოთ. სსკ-ის 36-ე მუხლი არეგულირებს აკრძალვაში შეცდომას. რამდენადაც მართლწინააღმდეგობის ფაქტობრივი გარემოებების მიმართ დაშვებული შეცდომისას არ შეიძლება პირდაპირ გამოვიყენოთ სსკ-ის 36-ე მუხლი, ამ უკანასკნელს ვიყენებთ ანალოგიით. სსკ-ის 36-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, „როცა შეცდომა მისატყვებელი არ არის, პირს შეიძლება დაეკისროს

² სსკ-ის 113-ე მუხლსა სსკ-ის 121-ე მუხლში მოცემული შემადგენლობანი ერთმანეთისგან მხოლოდ დაცული სამართლებრივი სიკეთებით განსხვავდებიან, სსკ-ის 121-ე მუხლის ანალიზზე აღარ შევჩრდებით.

პასუხისმგებლობა მხოლოდ გაუფრთხილებლობისათვის, თუ ამ ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენა ისჯება ამ კოდექსით.“ ვინაიდან განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობანი პასუხისმგებლობას მხოლოდ განზრახი ქმედების აწესებს, ლოგიკურად გაუფრთხილებლობისთვის პასუხისმგებლობა გამოირიცხება.

ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გაბატონებული შეხედულების მიხედვით, განსახილველი დანაშაულის სუბიექტური შემადგენლობა შეიძლება იყოს მხოლოდ არაპირდაპირი განზრახვა.³ შეიძლება დაისვას კითხვა: რატომ ეძლევა ნორმას შეზღუდვითი განმარტება და რატომ არ შეიძლება აღნიშნულ დანაშაულთა პრივილეგირებულ შემადგენლობათა განხორციელება პირდაპირი განზრახვით? ამ შეკითხვაზე აამგვარი პასუხი უნდა გაეცეს: ვინაიდან სამართლებრივი სიკეთის დაცვის მიზანი აუცილებელი მოგერიების სუბიექტური შემადგენლობის კომპონენტია, ხოლო დამნაშავის შეპყრობისას - დამნაშავის ხელისუფლების ორგანოში წარდგენის მიზანი, ლოგიკურად გამოდის, რომ პირდაპირი განზრახვა გამოირიცხება, რადგან ის, ვინც მოქმედების დანაშაულებრივი მიზნით, არ შეიძლება მისი ქცევა ამავედროულად მართლზომიერი მიზნით იყოს წარმართული.

დასასრულ, რამდენიმე დამატებითი განმარტება უნდა ითქვას დამნაშავის შეპყრობისათვის აუცილებელი ზომის გადაცილებით მკვლელობაზე. კერძოდ, ისევე როგორც სსკ-ის 114-ე მუხლში მოცემული ნორმა, განსახილველი ნორმა ბლანკეტური ხასიათისაა, რადგან დამნაშავის შეპყრობა სსკ-ის 29-ე მუხლშია მოცემული, რომლის მართლოზომიერების პირობების შემოწმების გარეშე შეუძლებელია სსკ-ის 114-ე მუხლით კვალიფიკაცია. აუცილებელი მოგერიებისგან განსხვავებით დამნაშავის შეპყრობა ვერსდროს გაამართლებს დამნაშავის მკვლელობას, რადგან დამნაშავის შეპყრობის მიზანია შეპყრობილი დამნაშავის ხელისუფლების ორგანოში წარსადგენად.

---

³ იხ.: მ. ტურავა, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, თბ., 2013, გვ. 231-232; მ. ლეკვეიშვილი, ნ. თოდუა, გ. მამულაშვილი, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, 2016, თბ., 90.